

Høringsinnspill fra Abelia: Prop.1S 2017-2018: Statsbudsjettet

Abelia er NHOs landsforening for kunnskaps- og teknologibedrifter, og organiserer mer enn 2.100 virksomheter med over 48.000 årsverk. Vår visjon er "Drivkraft for kunnskapssamfunnet". Abelia viser til anmodning om høring til komiteen, og vedlegger her vårt skriftlige innspill. For en digital versjon av dette høringsbrevet:

https://www.abelia.no/politikk/statsbudsjettet-2018/Horinger/horingsinnspill_ utdanning

Flere arbeidsplasser i privat sektor

Abelia mener den viktigste politiske oppgaven framover er å bidra i utviklingen av et kunnskapsbasert, innovativt og globalt konkurransedyktig næringsliv. Dette vil sikre framtidig velferd, sysselsetting og verdiskaping. For å få til dette må vi investere i kunnskap, i barnehage og skole, læring gjennom hele livet og forskning.

En kraftfull satsing på utvikling og anvendelse av digitale løsninger er avgjørende i både privat og offentlig sektor. Offentlige aktører som utløser teknologiutvikling og innovasjon bidrar samtidig både til bedre og billigere tjenester for innbyggerne og til utvikling av et næringsliv som kan betale fremtidens skatter.

Abelia ber Stortinget prioritere:

- Tiltak for å sikre bærekraftige budsjetter
- Investeringer i kunnskap
- Investere i forskning og kommersialisering

1.0 Bærekraftige budsjetter

I 2016 passerte offentlig sektor 50 prosent av bruttonasjonalprodukt (BNP). Regjeringens perspektivmelding påpeker at offentlige utgifter fra 2030 vil øke raskere enn inntektene om alt annet forblir likt. Dette er ikke bærekraftig. Å sikre framtidig balanse mellom inntekter og utgifter krever tiltak nå, både på inntekts- og utgiftssiden i statsbudsjettet. Bedre tilrettelegging for nytt eksportrettet næringsliv, investeringer i forskning og tiltak for å fremme nye vekstbedrifter kan bidra med inntekter. En kraftig opptrapping av digitalisering vil redusere kostnadene.

Abelia ber Stortinget:

- Be regjeringen vurdere fristilling av hele eller deler av statlige forskningsmiljøer, herunder Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI), Veterinærinstituttet, Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) og Havforskningsinstituttet som fusjoneres med Nasjonalt institutt for sjømatforskning (NIFES) 1. januar 2018 og får navnet Havforskningsinstituttet.

2.0 Investere i kunnskap

I Norge har vi god bredde i utdanningen, men er svake på spisskompetanse, spesielt innen IT. Abelia har mange ganger etterlyst en kraftig satsing på digital kompetanse. En rapport fra DAMVAD og samfunnsøkonomisk analyse varslet allerede i 2014 at vi styrer mot en kritisk kompetansemangel, og at hver fjerde IT-stilling kan stå ubesatt i 2030¹. Regjeringen viderefører i statsbudsjettet 500 IT-

¹ https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/aif/dokumenter/dimensjonering_avansert_ikt_kompetanse.pdf

studieplasser som er etablert tidligere. Det er bra, men langt unna å dekke det reelle behovet. Vi har en solid økning blant de som ønsker å studere IT-fag, og både privat og offentlig sektor er avhengige av denne kompetansen.

Økt digitalisering i samfunnet krever også økt kompetanse innen sikkerhet. I statsbudsjettet for 2016 ble antallet studieplasser innen IKT-sikkerhet økt med 65 studieplasser, og siden har det ikke vært øremerking av midler til helt nødvendige studieplasser.

Innsatsen for å styrke digitale ferdigheter må starte tidlig – med programmering i grunnskolen og gjennom å stimulere digitale ferdigheter gjennom hele læringsløpet og i alle fag. Regjeringen presenterte i august en egen digitaliseringsstrategi for grunnskolen. Den er kun fulgt opp med en videreføring av ti millioner kroner fra budsjettet i 2017 til koding som valgfag. Det er langt fra å sikre at digital kompetanse blir en grunnleggende ferdighet på lik linje med lesing, skriving, muntlighet og regning. Vi må sikre at elevene får en utdanning som kan sette dem i stand til å ta kreativ kontroll over teknologi. Læreplanene må endres slik at digital kompetanse og kritisk tenkning integreres i alle fag.

2.1. Styrke lærerutdanningen

Undersøkelser² viser at norske skoleelever lærer digitale ferdigheter hjemme, ikke på skolen. En mulig konsekvens er økende ulikhet i forståelse og bruk av digitale verktøy. En viktig forklaring er at lærerne mangler digital kompetanse.

Lærerne har behov for profesjonsfaglig digital kompetanse i grunnutdanning og videreutdanning, hvor de får mulighet til å evaluere og velge de beste digitale læremidlene. Engangsøvelser basert på spesifikke plattformer og produkter gir flyktig kunnskap. Digitale ferdigheter bør ikke handle om verktøyene i seg selv, men mer om tankesett og fremgangsmåte. Spesifikke produkter blir fort utdaterte, mens kompetanse i nettreddigering, sosiale medier, UX-design og generell multimedia vil ha mange og varige bruksområder.

2.2. Marked for digitale læremidler

Det interfylkeskommunale Nasjonal digital læringsarena (NDLA) har i dag et tilnærmet monopol på digitale læremidler i videregående skole. Nå vurderes et tilsvarende system for grunnskolene, noe som bare vil forsterke mangelen på et velfungerende marked for digitale læremidler. Abelia anbefaler at deler av midlene som Stortinget bevilger til kommuner og fylkeskommuner settes av til en nasjonal satsing for å stimulere til et marked for digitale læremidler av høy faglig og pedagogisk kvalitet. Gjennom en nasjonal portal kan alle digitale læremidler som er godkjent profileres, slik at lærere og skoler får oversikt over aktuelle digitale læremidler. Her kan skolen kjøpe læremidlene på egnet vis med medfinansiering fra staten for de skolene som ønsker å investere i digitale læremidler. Portalen kan med fordel kombineres med gode veiledninger i hva som kjennetegner kvalitet i digitale læremidler og systemer, en slags "Trip Advisor" for digitale læremidler.

2.3. Fagskoler

Fagskolene er viktige bidragsytere for å løse samfunnsoppgaver knyttet til omstilling i arbeids- og næringsliv. Mange studenter som i dag velger en høyskoleutdanning kunne ha dekket sitt kompetansebehov bedre gjennom en kortere, spissere, mer yrkesrettet og praktisk fagskoleutdanning. En bedre finansiering av fagskoleutdanning vil gi reduserte kostnader for samfunnet. Dagens finansieringssystem ligger imidlertid langt under de reelle kostnadene, og baserer

² <http://iktsenteret.no/sites/iktsenteret.no/files/attachments/icils-rapport.pdf>

seg på en kostnadsberegning på 80.000 kroner per heltidsstudent per år. I henhold til en rapport fra Deloitte ³er den reelle gjennomsnittlige kostnaden per fagskolestudent 106.171 kroner i perioden 2012-2014, noe som vil si rundt 115.000 per studieplass i dag. Abelia mener fagskolene må finansieres etter faktiske kostnader.

2.4 Økt bevilgning, men mindre penger per vitensenter

Realfag og teknologi spiller en nøkkelrolle i fornyelse og nyskaping både i privat og offentlig sektor. I Norge har vi ti regionale vitensentre som har som formål å skape realfagsglede. Gjennom aktiviteter, interaktive og lekne utstillinger og installasjoner fungerer de som et supplement til skolenes realfagsundervisning. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til de regionale vitensentrene til 55,2 millioner kroner i 2018, en økning på 2,7 prosent. Den totale bevilgningen til vitensenterordningen har økt, men det har blitt flere vitensentre som skal dele på midlene. Dermed har den statlige bevilgningen til hvert senter reelt sett hatt en realnedgang de siste årene.

2.5 Barnehager

Private barnehager bør ha lik mulighet som offentlige barnehager til å iverksette kompetansetiltak i tråd med statlige føringer. Halvparten av midlene til kompetanseheving må derfor øremerkes til kompetanseheving i de private barnehagene. Det må også utvikles et system der barnehageeiere kan søke finansiering av kompetansetiltak for sine barnehager direkte fra Utdanningsdirektoratet (UDIR). Man bør også opprettholde og utvide prøveordningen hvor private barnehager kan søke fylkesmannen direkte fremfor å gå gjennom kommunen.

I forslag til budsjett står det at regjeringen har som ambisjon å skjerpe kompetansekravet i barnehagen ytterligere, men at det ikke vil være nok barnehagelærere til å oppfylle kravet om 50% andel før senest 2020. Imidlertid viser beregninger gjennomført av Lars Gulbrandsen fra Nova, at 15 av landets fylker allerede har ansatt nok barnehagelærere ved starten av forrige barnehageår til å nå 43%. På bakgrunn av disse beregningene vil det være mulig å gjennomføre Øie-utvalgets anbefaling med 50% andel barnehagelærere allerede fra august 2018. Ved å sette startdatoen til 2018 vil man i en periode måtte benytte seg av dispensjoner fra utdanningskravet, men samtidig unngå et stort overskudd av nyutdannede barnehagelærere uten jobb.

For å sikre rett kompetanse ber Abelia Stortinget:

- Kartlegge fremtidige behov for IKT-arbeidskraft i et digitalt samfunn, og utarbeide en nasjonal strategi for å styrke den digitale kompetansen på sentrale områder.
- Etablere ytterligere 750 nye studieplasser innen IKT så det totalt blir 1.250 (estimert tilleggskostnad: 429 millioner kroner årlig)⁴. Noen av disse må øremerkes IT-sikkerhet.
- Gjøre teknologi og programmering (kodning) obligatorisk i skolen og legge det inn i nye læreplaner for grunnskolen og i egne programfag i videregående. (estimert kostnad: 202 millioner kroner årlig)⁵.
- Styrke IKT i lærerutdanningen (estimert kostnad: 90 millioner kroner årlig, ifølge Senter for IKT i utdanningen).
- Flytte innkjøpsrollen fra NDLA tilbake til skoleeier og etablere en offentlig nasjonal portal for digitale læremidler.

³<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2389774/Fagskolerapport%20Deloitte%20og%20NIFU.PDF?sequence=1&isAllowed=y>

⁴ Provenyeffekten av å etablere 1.000 nye varige fireårige studieplasser i finansieringskategori D er 572 millioner kroner årlig ved fullt utbygget studieløp i 2021, ifølge Kunnskapsdepartementets budsjettberegninger, altså 572 000 per studieplass. <http://www.statsbudsjettet.no/Statsbudsjettet-2017/Budsjettsporsmal/?parti=arbeiderpartiet&query=&sort=desc>

⁵ I 2017 er helårseffekten ved innføring av en ekstra undervisningsuke på barnetrinnet kostnadsberegnet til om lag 202 mill. kroner, og om lag 215 mill. kroner på ungdomstrinnet. <http://www.statsbudsjettet.no/Statsbudsjettet-2017/Budsjettsporsmal/?parti=arbeiderpartiet&query=&sort=desc>

- Finansiere fagskoleutdanningen etter dokumenterte kostnader. Dette betyr 250 millioner kroner i 2018, noe som trappes opp til 500 millioner i 2019 og 750 millioner i 2020.
- Øke bevilgningen til de regionale vitensentrene med 10 millioner i statsbudsjettet for 2018. Det gir 1 million per Vitensenter, som kan øremerkes til arbeidet med tidlig innsats og Koding/programmering i skolen.
- Sørge for at halvparten av midler til kompetanseheving går til private barnehager.
- Sett barnehageåret som starter august 2018 som startdato for å ha 50% andel barnehagelærere.

3.0. Investere i forskning og kommersialisering

For å sikre den norske velferden i fremtiden må Norge investere i riktige tiltak som bidrar til å utvikle et globalt konkurransedyktig næringsliv. Klarer vi å effektivisere og digitalisere offentlig sektor, samt skape innovative og internasjonalt orienterte bedrifter, vil det i sum bidra til å sikre en bærekraftig velferdsstat for fremtidige generasjoner.

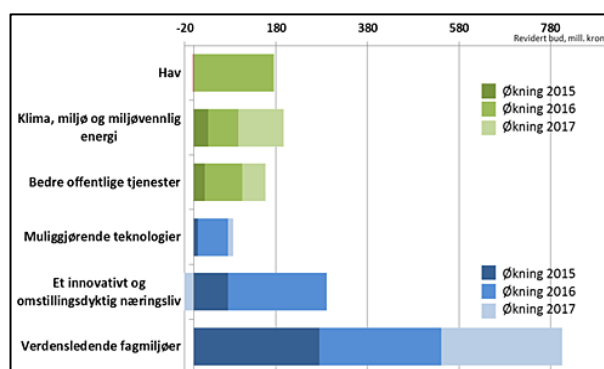
3.1 Forskning som gir samfunnsnytte

Det fremgår av forslag til statsbudsjett at regjeringen i 2018 vil bruke over ni milliarder kroner på næringsrettet forskning og innovasjon, inkludert beregnet skattefradrag fra SkatteFUNN-ordningen og KapitalFUNN. Hvis næringslivets forskningsandel skal øke til to prosent av BNP innen 2030, er det behov for ytterligere å styrke virkemidler som utløser forskning i og for næringslivet i en overgangsperiode frem til 2030. Investering i anvendt forskning vil gi langsiktig avkastning. En 1 kr investert i anvendt forskning, gir 4 til 10 kr i avkastning i form av økt verdiskaping i næringslivet.

Under behandlingen av Industrimeldingen var Stortinget tydelig på at man vil styrke basisbevilgningene til de teknisk-industrielle forskningsinstituttene, samt vurdere å ta opp SINTEF Raufoss Manufacturing AS i basisfinansieringsordningen. Vi støtter regjeringens forslag om å øke basisbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene med 15 millioner kroner. Dette beløpet vil imidlertid kun dekke SINTEF Raufoss' opptak i ordningen, og vil ikke gi økning av betydning for de øvrige teknisk-industrielle instituttene.

OECDs gjennomgang av det norske forsknings- og innovasjonssystemet (juni 2017) understreker at basisbevilgningen til norske forskningsinstitutter er så lav at det begrenser samfunnseffekten av instituttene, selv om forskningen har høy kvalitet og god relevans. Konklusjonen er entydig: Lav basisbevilgning er en hovedutfordring og den bør styrkes. Vi mener basisbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene bør trappes opp til internasjonalt nivå over en femårsperiode.

Forskningsrådets oversikt⁶ (figur til høyre) viser at finansiering av forskning har samlet hatt en god utvikling siden Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning ble lansert. Imidlertid har de tematiske prioriteringene, som skal bidra til at forskning løser de store samfunnsutfordringene, hatt en vesentlig lavere vekst. Veksten innen muliggjørende teknologier er ekstra svak. Abelia er positive til forslaget om økte bevilgninger

Figur 1: Tildeling til oppfølging av Langtidsplanen for perioden 2015-2016

⁶ http://www.forskningsradet.no/no/Budsjettforslag_2018/1254002293686

på 75 millioner kroner i statsbudsjettet til muliggjørende teknologier, slik det ble foreslått i industrimeldingen, men vi trenger et kraftigere løft framover.

For å sikre forskning som gir samfunnsnytte ber Abelia Stortinget:

- Øke basisbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene fra dagens syv prosent til ti prosent, hvilket innebærer en påplussing på 120 millioner kroner, i tillegg til foreslåtte 15 millioner kroner til å inkludere SINTEF Raufoss i ordningen. Samtidig må Stortinget sørge for at basisbevilgningen til de private forskningsinstituttene ikke inngår i statens avbyråkratiseringskutt, men at de får full priskompensasjon.
- Prioritere næringsrettede virkemidler i Forskningsrådet som bidrar til økt konkurransekraft og innovasjonsevne. I tillegg bør de tematiske prioriteringene i langtidsplanen styrkes med 1,2 milliarder kroner til 1,2 prosent av BNP i 2018. Spesielt muliggjørende teknologier trenger et løft utover den foreslåtte økningen på 75 millioner kroner.

3.2 Fra forskning til kommersialisering

I forhold til nivået på den norske forskningsinnsatsen brukes det svært lite penger på kommersialisering for å omdanne kunnskap til nye produkter og tjenester. Vi mener det er behov for å styrke dette området. Innsatsen må kanaliseres mot vekstprogrammer og de tiltakene som utløser privat kapital, herunder FORNY2020 og BIA som har gitt svært gode resultater, men dessverre kuttes av regjeringen. FORNY2020 reduseres med hele 20 prosent, fra 260 til 210 mill. kr. Dette skjer til tross for en positiv økning av bedriftsetableringer, patenter, lisenser og innhentet risikokapital til nye bedrifter spunnet ut av teknologioverføringskontorene.

For å sikre at forskning kommersialiseres ber Abelia Stortinget:

- Reversere kuttene til Forskningsrådets programmer BIA og FORNY2020 for budsjettet i 2018 og etabler en opptrappingsplan til 400 millioner kroner i løpet av stortingsperioden for FORNY2020.

Med vennlig hilsen,

Håkon Haugli
Administrerende direktør

Hilde Widerøe Wibe
Næringspolitisk direktør